

K NIEKTORÝM ASPEKTOM ARMÁDNEJ TELOVÝCHOVY A ŠPORTU V ROKOCH 1945 – 1948

PETER BUČKA

BUČKA, P.: The military physical education and sport in 1945 – 1948. *Vojenská história*, 1, 15, 2010, pp. 55-66, Bratislava.

The author claims that the military physical education and sport came through the period of decisive changes in all the fields in 1945-1948, as a result of the experiences and experience of the Army during the WWII. In the sector of the service physical education an obligatory performance assessment was established. The physical education disciplines bore the character of the military-practical skills and tightly met the needs of a high quality preparation. The sector was also personally guaranteed. Besides systemized functions at higher ranks in the army there was also a sophisticated system of the trainers. To the support of the model the UTV= the military bodywork club, was formed creating the propositions for enhancing the quality of the methodology in the military physical education. The author pinpoints the fact that additionally there were more decisive changes in the performance sport, as sport clubs joined regular contests with civil clubs. The establishment of the Military bodywork club was important as it concentrated the best sportsmen performing the present service. The establishment of a two-phased preparation trainings meant that the Military bodywork club became the most successful sport club in a short time in Czechoslovakia.

Military History. Czechoslovakia. The military physical education and sport in 1945 – 1948.

Výsledky druhej svetovej vojny hlboko poznamenali celú svetovú situáciu a politickú mapu Európy. Stredná Európa a Balkán, okrem Rakúska a Grécka, sa ocitli v sfére vplyvu Sovietskeho zväzu. Druhou charakteristickou črtou povojnovej Európy bol politický posun doľava, čo sa prejavilo v rozšírení vplyvu sociálnodemokratických a komunistických strán. Povojnový vývoj Československa výrazne determinovali nielen uvedené skutočnosti, ale aj samotná zmena politickej orientácie exilovej vlády Československa uskutočnená ešte v období druhej svetovej vojny. Kľúčovým bodom v utváraní novej zahraničnopolitickej línie bola dlhodobá Československo-sovietska zmluva o priateľstve a spojení, podpísaná 12. decembra 1943.¹

¹ KAPLAN, K. *Československá republika v letech 1945-1948*. Praha : SPN, 1990, s. 5-8.

O charaktere povojnového usporiadania československej telesnej kultúry sa diskutovalo v zahraničnom vedení štátu už od roku 1943. To signalizuje, akú veľkú pozornosť prikladali telovýchove a športu jednotlivé politické strany a osobnosti. V tejto dobe začala komunistická strana presadzovať tézu o nutnosti zjednotenia telovýchovy.² Tento zámer mal byť zrealizovaný predovšetkým prostredníctvom revolučných národných výborov a ich telovýchovných výborov na čele s Ústredným národným telovýchovným výborom (ďalej len ÚNTV) v Prahe.³ ÚNTV bol založený 5. mája 1945 zástupcami piatich Československých telovýchovných a športových organizácií Československou obcou sokolskou (ďalej len ČOS), Federáciou proletárskej telovýchovy (ďalej len FPT), Zväzom robotníckych telovýchovných jednôt (ďalej len ZRTJ), Junákom a Československým všesportovým výborom (ďalej len ČVV).⁴ Na Slovensku ako partnerská organizácia českému ÚNTV bol 27. augusta 1945 založený Ústredný národný slovenský telovýchovný výbor (ďalej len ÚNSTV).⁵ Hoci potrebu zjednotenia si uvedomovali všetky zainteresované strany, pohľad na konečnú podobu bol rôzny. ÚNTV vyzýval na organické spojenie na platforme jedinej celoštátnej organizácie. Toto chápanie existencie jedinej jednotnej celoštátnej telovýchovnej inštitúcie vstúpilo do povedomia československého telovýchovného hnutia ako koncepcia organického zjednotenia telesnej výchovy. Jej uskutočňovanie sa ukázalo neskôr ako zložitý a protikladný proces ovplyvňovaný nielen politickou situáciou a hospodárskymi podmienkami, ale aj riešením štátoprávneho usporiadania. O predpokladoch realizácie koncepcie organického zjednotenia telesnej výchovy rozhodovalo do veľkej miery i stanovisko športových zväzov, ktoré postupne rozvíjali činnosť v nových podmienkach a budovali vlastnú organizačnú sieť, oddelenú v Čechách a na Morave a na Slovensku. Najvýznamnejšie športové zväzy na čele s Českým futbalovým zväzom sa vyslovili v priebehu rokovania o možnosti organického zjednotenia proti tomuto princípu. Naproti tomu najmä zväzy menej rozvinutých športov sa stavali k otázke organického zjednotenia kladne.⁶ K organickému zjednoteniu československej telovýchovy vyzýval aj minister národnej obrany. Ako príklad pre zjednotenie československej telovýchovy uvádzal Zväz brannosti, ktorý vznikol dekrétom prezidenta 27. októbra 1945 zlúčením branných organizácií. Zjednotením československej telovýchovy sa mala zefektívniť spolupráca s armádou v oblasti brannej výchovy, na ktorej telovýchovné spolky participovali. S inšpektormi telesnej a brannej výchovy pri mestských a okresných výboroch mali úzko spolupracovať osvetoví a telovýchovní dôstojníci všetkých útvarov.⁷

Dôsledkom zložitého procesu rokovania v otázke organického zjednotenia bol rozpad ÚNTV. Koncom roka 1945 z neho vystúpil ČVV, potom Junák, Orel a napokon i ČOS. V polovici februára 1946 zástupcovia niektorých športových zväzov vytvorili projekt novej inštitúcie Československého telovýchovného zväzu (ďalej len ČSTZ), ktorý by združoval telovýchovné, turistické a športové zväzy pri zachovaní ich právnej samostatnosti.⁸ K za-

² KÖSSL, J. – ŠUMBAUER, J. – WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin české tělesné kultúry od roku 1779 po súčasnosť*. Praha : FTVS UK, 1994, s. 161.

³ BOSÁK, E. a kol. *Stručný přehled vývoje sportovních odvětví v Československu*. Praha : Olympie, 1969, s. 38-39.

⁴ KÖSSL, ŠUMBAUER, WAIC, ref. 2.

⁵ PERÚTKA, J. – GREXA, J. *Dejiny telesnej kultúry na Slovensku*. Bratislava : FTVS UK 1995, s. 75.

⁶ KÖSSL, ŠUMBAUER, WAIC, ref. 2.

⁷ VÚA-VHA Praha, *Věcný Věstník MNO*, č. 43, čl. 478, 1945.

⁸ BOSÁK, ref. 3, s. 41.

loženiu ČSTZ došlo v Prahe 16. novembra 1946.⁹ Vytvoreniu ČSTZ predchádzala schôdza predstaviteľov českej i slovenskej telovýchovy a športu. Na spoločnej porade sa dohodli, že ČSTZ bude vykonávať svoju právomoc na Slovensku prostredníctvom Slovenskej telovýchovnej rady (ďalej len STR) a že jej členovia budú zároveň slovenskou súčasťou ČSTZ. Vznikom ČSTZ došlo k zakonzervovaniu stavu, ktorý presadzovali predstavitelia federatívneho usporiadania na čele s najvplyvnejšou ČOS. S touto situáciou sa nezmierili predstavitelia Komunistickej strany Československa, ktorí sa snažili ovládnuť i túto oblasť spoločenského života, preto v máji 1947 vydali prehlásenie o vstupe svojich členov do Sokola, ktorý sa mal stať základom zjednotenej telesnej výchovy a športu. Proti organickému zjednoteniu vystupovali predovšetkým telovýchovné spolky a športové zväzy, ktoré presadzovali federatívne zjednotenie.¹⁰ Súboj medzi dvoma koncepciami zjednotenia vyriešilo politické prevzatie moci komunistami vo februári 1948.

Armáda do prebiehajúcich procesov zjednotenia československého telovýchovného hnutia výraznejšie nezasahovala, čo vyplývalo z procesov organizačnej výstavby Československej brannej moci, v ktorej si telovýchova hľadala miesto, ako aj úlohy, ktoré mala plniť v súlade s novými poznatkami z procesu výcviku vojsk z obdobia 2. svetovej vojny.

Uznesením vojenskej rady zo dňa 5. júna 1945 bola vojenská telovýchova začlenená do pôsobnosti Hlavnej správy výchovy a osvetu (ďalej len HSVO). Vojenská telovýchova sa tak stala súčasťou druhého oddelenia HSVO, ako samostatná skupina, a mala tieto referáty: telocvik, šport, spoločenské hry, súťaže, zápasy, turnaje, preteky a inštruktori.¹¹ Už 3. septembra 1945 bolo vytvorené samostatné piate oddelenie brannej a telesnej výchovy HSVO.¹² Ani táto zmena nebola v sledovanom období posledná. Dňa 15. mája 1947 bola armádna telovýchova organizačne premiestnená pod prvé oddelenie Hlavného štábu (ďalej len HŠ), kde bola vytvorená samostatná skupina.¹³ Poslednou zmenou bola 8. decembra 1947 telovýchovná skupina premiestnená do tretieho oddelenia HŠ.¹⁴

Ďalšie organizačné stupne riadenia vojenskej telovýchovy vychádzali z organizačnej štruktúry armády. Systematizované miesto telovýchovného referenta bolo vytvorené pri oblastných správach výchovy a osvetu. Na nižších stupňoch velenia ako zbor, divízia, brigáda, pluk systematizovaná funkcia telovýchovného referenta nebola.¹⁵ Podobne ako v období prvej Československej republiky ju vykonával dôstojník mimo svojho funkčného zaradenia. Kvalifikačným predpokladom pre výkon telovýchovného dôstojníka bolo absolvovanie Učilišťa vojenskej telovýchovy (ďalej len UVT). UVT bolo založené v novembri 1945 stálou školou so systematizovaným počtom príslušníkov – veliteľa, zástupcu veliteľa, osvetového dôstojníka, lekára, dvoch pobočníkov, učiteľského zboru, cvičiteľského zboru, veliteľov športových rôt a pomocnej čaty.¹⁶ Výučba sa na UVT realizovala formou kurzov.

⁹ PERÚTKA, GREXA, ref. 5, s. 75.

¹⁰ BOSÁK, ref. 3.

¹¹ VÚA-VHA Praha, Sborník důvěrných výnosů a nařízení MNO, č. 12, čl. 2, 1945.

¹² Tamže, č. 15, čl. 2, 1945.

¹³ Tamže, č. 22, čl. 137, 1947.

¹⁴ Tamže, č. 49, čl. 320, 1947.

¹⁵ Tamže, č. 15, čl. 1, 1945. Bližšie BUČKA, P. Armádna telovýchova a šport v rokoch 1918 – 1939. In *Vojenská historie*, č. 2, 2003, s. 86-95.

¹⁶ VÚA-VHA Praha, f. HSVO, šk. 24, Základní předpis ÚVT.

V sledovanom období sa uskutočnili tri kurzy na telovýchovných dôstojníkov:

I. kurz 11. novembra 1945 – 28. februára 1946

Obsahom výučby boli predmety: politická a mravná výchova a osveta, dejiny telesnej výchovy, teloveda a fyziológia telesných cvičení, telovýchova a sokolská sústava, základný telocvik, ranný telocvik, poľný telocvik, ľahká atletika, sebaobrana box, zápas, boj z blízka, sebaobrana šablou, kordom, bodákom, hry veľké, hry malé, plávanie, zimné športy, zariadenie telocviční cvičísk a ihrísk a branná výchova.

II. kurz 27. októbra 1946 – 31. júla 1947

V tomto kurze bol obsah výučby rozšírený o predmety: úkoly a práca telovýchovných dôstojníkov, učiteľstvo a vychovávateľstvo, metodika telesných cvičení, osnovy a rozvrhy, horolezectvo a spev.

III. kurz 15. októbra 1947 – 15. augusta 1948

K rozšíreniu obsahu výučby došlo aj v tomto kurze, a to o predmety: ruský jazyk, služobné predpisy a prekonávanie prekážok. Naopak, z obsahu boli vyradené predmety: učiteľstvo a vychovávateľstvo, metodika telesných cvičení, hry malé, hry veľké, spev.¹⁷

Vo vojenských telesách organizoval telovýchovný dôstojník činnosť prostredníctvom cvičiteľov telesnej výchovy. Boli to v rote odborne školení poddôstojníci z povolania. Príprava cvičiteľov mala niekoľko stupňov a realizovala sa na UVT. Prvý stupeň bol výber pomocných cvičiteľov z radov vojakov prezenčnej služby. Predpokladom bolo absolvovanie poddôstojníckej školy s veľmi dobrým prospechom a predchádzajúce pôsobenie v občianskej telovýchovnej organizácii, kde absolvoval cvičiteľské školenie a vykonal cvičiteľskú skúšku. Pomocní cvičitelia boli pripravovaní telovýchovnými dôstojníkmi, respektíve poddôstojníkmi na výkon svojej cvičiteľskej služby. V prípade, že sa pomocný cvičiteľ osvedčil, bol telovýchovným dôstojníkom odporučený do 14-dennej školy pre pomocných cvičiteľov, ktorá bola zriadená raz v roku pri divízii. V prípade, že tento pomocný cvičiteľ prvého stupňa absolvoval školu s prospechom najmenej dobrým, stal sa pomocným cvičiteľom druhého stupňa. Ak sa cvičiteľ rozhodol pre ďalšiu činnú službu, bol na konci prezenčnej služby povolaný do 6-týždňovej školy telovýchovných poddôstojníkov. Po absolvovaní školy s hodnotením najmenej dobrým sa stal cvičiteľom prvého stupňa v hodnosti čatára, a tým aj príslušníkom zboru vojenských cvičiteľov, tzn. telovýchovným poddôstojníkom. Cvičiteľ prvého stupňa bol v podstate rotným cvičiteľom. Okrem základného kurzu mohol cvičiteľ prvého stupňa absolvovať aj krátkodobé kurzy špeciálneho telocviku podľa osobných schopností a záľub. V prípade, že cvičiteľ prvého stupňa absolvoval počas trojročnej služby minimálne tri mesačné školenia, nebol starší ako 26 rokov a ak podpísal záväzok na ďalšie štyri roky, mohol byť prijatý do trojmesačnej školy pre telovýchovných poddôstojníkov druhého stupňa. Po jej absolvovaní s prospechom najmenej dobrým bol menovaný za cvičiteľa druhého stupňa v hodnosti rotného. Cvičiteľ druhého stupňa bol cvičiteľom práporu. V prípade, že cvičiteľ druhého stupňa úspešne pracoval ako práporný cvičiteľ a absolvoval v tomto období ďalších päť školení špeciálneho výcviku, podpísal záväzok na päť rokov a nebol starší ako 30 rokov, mohol byť prijatý do 6-mesačnej školy pre telovýchovných poddôstojníkov druhého stupňa. Táto škola bola najvyššou školou pre telovýchovných poddôstojníkov. Okrem uvedených škôl, mohol telovýchovný poddôstojník

¹⁷ VÚA Olomouc, f. UVT, šk. 13, DR za roky 1945–1948 a Triedne výkazy za roky 1945–1948.

absolvovať v priebehu služby 6-mesačnú odbornú školu niektorého odvetvia telocviku a stať sa tak odborným cvičiteľom v danom odvetví športu. Prechod vedenia služobnej telesnej výchovy pod telovýchovného dôstojníka, vytvorenie systému cvičiteľov a pomocných cvičiteľov, ako aj systém ich odbornej prípravy, vytvoril predpoklady pre zásadné zmeny v oblasti základného telocviku.¹⁸

Rovnako v oblasti legislatívnej, tzn. služobných predpisov, sa nadviazalo na predošlé obdobie. Ústavným dekrétom č. 11/1944 bola obnovená platnosť ústavných a iných právnych noriem československého štátu vydaných do 29. septembra 1938.¹⁹ Pre oblasť armádnej telovýchovy to znamenalo, že sa obnovila platnosť služobného predpisu Š-I-1 z roku 1935. No aj v tejto oblasti sa začali realizovať čiastkové zmeny.

Dňa 15. septembra 1945 Ministerstvo národnej obrany (ďalej len MNO) poverilo veliteľov oblasti, aby vydalo vlastné telovýchovné smernice, pričom mali prihliadať na skúsenosti zahraničných vojsk na východe a na západe.²⁰ Na zabezpečenie tejto úlohy zvolalo telovýchovné oddelenie HŠVO v dňoch 26. septembra – 7. októbra 1945 informatívny kurz, kde boli stanovené zásady vedenia armádnej telovýchovy.²¹ Na základe smerníc spracovaných v jednotlivých oblastiach, boli dňa 12. novembra 1945 vydané „Dočasné osnovy telesnej výchovy“. Osnovami sa rozdelil vojenský telocvik na:

- *ranné cvičenia,*
- *základný výcvik,*
- *telesný výcvik pri taktickom a špeciálnom výcviku,*
- *telocvik a šport v dobe mimoslužobnej,*
- *telesný výcvik dôstojníkov a rotmajstrov.*²²

Ranné cvičenie sa vykonávalo v rozsahu 15 – 30 minút denne po budičku a plnilo predovšetkým zdravotnú úlohu.²³

Základný telocvik a telesný výcvik pri taktickom a špeciálnom výcviku sa realizoval v dvoch odpoľudňajších zamestnaniach týždenne. Zamestnania služobnej telovýchovy viedol telovýchovný dôstojník vojenského telesa, a to prostredníctvom cvičiteľov telesnej výchovy.

Základný telocvik pozostával z prostých cvičení, cvičenia s puškou, prípravné cvičenia na zdolanie prekážok, prípravné cvičenia pre boj zblízka, malé hry, základy horolezectva, jazda na lyžiach a plávanie.²⁴ Vyvrcholením základného telocviku sa u prezenčne slúžiacich vojakov stala skúška bojovej (telesnej) zdatnosti mužstva. Preskúšanie pozostávalo z:

- *cezpoľného behu na 10 km, v hliadkovej výstroji, so strelbou z pušky,*
- *znalosť boja zblízka (povinné cviky so šermovaním s bodákom a sebaobranou),*
- *prekážkový beh na 110 m zakončený hodom granátom (beh so zaťažením, skok ponad zákop, prebehnutie kladiny, skok do hĺbky, prekonanie steny, preskok zábradlia, plazenie a hod granátom),*
- *prekonanie prekážok poľnej telocvične na 40 m, v hliadkovej výstroji s puškou,*

¹⁸ Vojenská výchova MNO, Praha, roč. 1946 – 1947, s. 451–453.

¹⁹ LIPTÁK, J. *Počátky výstavby nové, lidové a demokratické československé armády.* In *Vojenská dějiny Československa* V. díl. Kol. aut. Praha : Naše vojsko, 1989, s. 35.

²⁰ VÚA-VHA Praha, f. HŠVO šk. 88, Tělovýchovné směrnice -vypracování- č. j. 3305/ 1945.

²¹ Tamže, 88, Informační kurz- č. j. 5497/ 1945.

²² Tamže, f. MNO Hl. št. šk 58, Dočasné osnovy tělesné výchovy -č. j. 12408/ 1945.

²³ Bojovník, č. 133, 1945, s. 5.

²⁴ Tamže, č. 144, 1945, s. 6.

- plazenie na 50 m zakončené vykopaním kruhového zákopu o priemere 70 cm a hĺbky 90 cm,
- prekonanie vodného toku o šírke 20 m s puškou (pre plavcov plávaním pre neplavcov na improvizovanom plavidle),
- pochod na 30 km v poľnej výstroji (výškový rozdiel trate najviac 300 m).

Na základe bodového hodnotenia mohol vojak získať stupeň výborný bojovník alebo bojovník prvého, respektíve druhého stupňa.²⁵

Telocvik a šport v *mimoslužobnom období* sa začal organizovať podobne ako v období prvej Československej republiky vo vojenských domovoch. Vecným vestníkom MNO č. 18 čl. 177 z roku 1945 sa ich činnosť upresnila a ich hlavnými úlohami boli:

- propagácia brannej myšlienky,
- politické vzdelávanie vojenských gázistov,
- prehlbovanie vojensko-odborných vedomostí (kurzy, prednášky),
- duševná a telesná rekreácia (divadlo, film, koncerty, šport),
- spolupráca s civilnými kultúrnymi inštitúciami,
- stravovanie vojenských osôb.

Vo vojenských domovoch boli vojenské zátišia, v ktorých sa vytvárali športové krúžky. Tieto pracovali ako jednoty vojenskej telovýchovy (ďalej len JVT). JVT, ktoré sa nachádzali v obvode divízie, tvorili okrskov vojenskej telovýchovy (ďalej len OVT). Niekoľko okrskov tvorilo župu vojenskej telovýchovy (ďalej len ŽVT). Najvyšším orgánom riadenia tejto činnosti bol Zväz vojenskej telovýchovy (ďalej len ZVT) so sídlom v Prahe. Vedením JVT bol poverený telovýchovný dôstojník vojenského telesa. Aktivity JVT mali prednosť pred aktivitami civilných telovýchovných a športových spolkov, v ktorých mali vojenské osoby povolenú činnosť.²⁶

Postupne sa obnovil aj systém armádných majstrovstiev. Ako prvé sa uskutočnili majstrovstvá v ľahkej atletike, boxe a plávaní, ktoré sa konali v dňoch 28. – 30. septembra 1945 v Prahe.²⁷ V dňoch 17. – 23. februára 1946 sa v Banskej Bystrici spoločne s majstrovstvami Československa uskutočnili aj prvé armádne majstrovstvá v lyžovaní.²⁸

Nadviazala sa tradícia aj na ďalšie celoštátne súťaže, na ktorých sa podieľala významným spôsobom aj armáda. Dňa 22. októbra 1946 sa uskutočnil medzinárodný dostihový pretek Veľká Pardubická.²⁹ V dňoch 3. – 5. júla 1947 sa uskutočnil štvrtý ročník Zborovského preteku brannej zdatnosti.³⁰ Armáda začala participovať aj na ďalších celoštátnych športových a telovýchovných podujatiach. K najvýznamnejším patrilo vystúpenie na IX. všesokolovskom zlete 8. júla 1948 v Prahe.³¹ Vyvrcholením v oblasti záujmového športu bola účasť armádných športovcov na olympijských hrách. Ako prvé sa uskutočnili Zimné olympijské hry (ďalej len ZOH) v dňoch 30. januára – 8. februára 1948 v St. Moritzi. Na ZOH bola súčasťou československého družstva aj vojenská hliadka v zložení por. V. Pavelica, čat. ašp. K. Dvořák, voj. J. Šír a voj. O. Skrbek, ktorá však nedosiahla výraznejší úspech.³² Letné olympijské hry (ďalej len LOH) sa uskutočnili v dňoch 29. júla – 14. au-

²⁵ Obrana ľudu, č. 72, 1948, s. 8.

²⁶ Rozdelenie vojenskej telovýchovy. In *Telovýchovné rozhledy*, č. 11-12, 1947, s. 192.

²⁷ Bojovník, č. 79, 1945, s. 4.

²⁸ Tamže, č. 47, 1946, s. 7.

²⁹ Tamže, č. 241, 1946, s. 8.

³⁰ Obrana ľudu, č. 153, 1947, s. 8.

³¹ VÚA Praha, Věcný Věstník MNO, č. 43, čl. 346, 1948.

³² Obrana ľudu, č. 34, 1948, s. 6.

gusta 1948 v Londýne.³³ Na ne sa armádni športovci pripravovali na základe medzivládnej dohody zo dňa 4. apríla 1929 v tzv. branných športoch.³⁴ Ako prví sa ešte koncom roku 1947 začali pripravovať jazdci. Obežníkom zo dňa 29. decembra 1947 oznámilo MNO širšiu nomináciu, z ktorej sa malo po štyroch vyradovacích pretekoch stanoviť jazdecké družstvo pre LOH.³⁵ Nominačné preteky absolvovali aj strelci a moderní päťbojári.³⁶ Na LOH do Londýna napokon cestovala len dvojica moderných päťbojárů K. Bártů a O. Jemelka a atlét E. Zátůpek, čo sa zdůvodňovalo nedostatkom finančných prostriedkov. Najmä pre jazdcův, od ktorých sa očakával zisk medaily, bola neúčast sklamaním.³⁷ Na druhej strane E. Zátůpek ziskom zlatej medaily v behu na 10 km a striebornej medaily v behu na 5 km sa stal najúspešnejším členom československej výpravy.³⁸

Telesný výcvik dôstojníkov a rotmajstrov. Na základe rokovania sa počas informatívneho kurzu, konaného v dňoch 29. septembra – 7. októbra 1945 v Prahe, stala služobná telovýchova pre dôstojníkov a rotmajstrov povinnou. Súčasne sa po prvý raz stanovili podmienky pre preskúšanie z telesnej zdatnosti na rok 1946.³⁹ Preskúšanie pozostávalo z disciplín, ktoré zahrňuje tabuľka č. 1. Skúšky z telesnej zdatnosti sa realizovali na jeseň 1946 a neboli stanovené časové limity. V roku 1947 boli stanovené nové disciplíny, vekové kategórie aj počet bodov pre jednotlivé disciplíny a celkové hodnotenie.⁴⁰ Tieto sú uvedené v tabuľke č. 2. K zmenám došlo aj v roku 1948. Aj keď disciplíny zostali rovnaké, zmenili nielen vekové kategórie, ale aj počet bodov pre záverečné hodnotenie.⁴¹ Dokumentuje to tabuľka č. 3.

Osobitná pozornosť sa v podmienkach armády začala venovať aj vynikajúcim športovcom vykonávajúcim prezenčnú službu. Československá armáda mala od roku 1945 zastúpenie v Telovýchovnom výbore spojeneckých vojsk a pravidelne sa zúčastňovala na športových podujatiach organizovaných týmto výborom.⁴² Dňa 27. februára 1946 zvolala telovýchovné oddelenie HSVO do Ústredného domu armády v Prahe poradu s telovýchovnými ústrediami, kde predložila zámer zaradiť vynikajúcich športovcov do zvláštného vojenského útvaru.⁴³ Od polovice roku 1946 boli športovci sústredení pri Posádkovom veliteľstve Veľká Praha. Nakoľko sa systém osvedčil a príslušníci oddielu vyhrali medzinárodnú súťaž „O štít Anglicka“.⁴⁴ Bolo rozhodnuté vytvoriť podobné oddiely v rozsahu roty aj v ďalších oblastných veliteľstvách Tábor, Brno, Bratislava. V Prahe bol oddiel premiestnený dňom 3.

³³ GREXA, NOVÁK, ref. 19, s. 87.

³⁴ KÖSSL, ŠUMBAUER, ref. 2, s. 137.

³⁵ VHA Praha, Hl. št. šk. 58, Olympiáda v Londýně 1948-účast čs. družstva- č. j. 9908/Dův.výcv.hl.št./pech. 1947

³⁶ Obrana ľudu, č. 93, 1948, s. 7 a Obrana ľudu, č. 76, 1948, s. 6.

³⁷ Obrana ľudu, č. 168, 1948, s. 6.

³⁸ Tamže, č. 180, 1948, s. 6.

³⁹ VÚA-VHA Praha, f. HSVO šk. 88, Přeskoušení všeobecní tělesné zdatnosti důstojníků a rotmistřů v r. 1946, č.j. 3497, 1945.

⁴⁰ Tamže, č.j. 2678, 1947.

⁴¹ VÚA-VHA Praha, f. Hl. št. šk. 58, Přeskoušení všeobecní tělesné zdatnosti důstojníků a rotmistřů v r. 1948, č.j. 4211, 1948.

⁴² Obrana ľudu, č. 60, 1947, s. 2, Bojovník č. 205, 1946, s. 5. Obrana ľudu č. 6, 1947, s. 6 a č. 70, 1947, s. 6, č. 76, 1947, s. 12, č. 82, 1947, s. 6, č. 192, 1947, s. 6, č. 193, 1947, s. 6, č. 194, 1947, s. 1 č., 199, 1947, s. 8.

⁴³ VÚA-VHA Praha f. HSVO šk. 88, Záznam o schůzi zástupců ústředí se zástupci MNO-HSVO/5- č. j. 3398- 1946.

⁴⁴ ZATLOUKAL, J. *Pamätník československej telesnej výchovy a športu*. Bratislava, 1947, s. 30.

novembra 1946 z Posádkového veliteľstva Veľká Praha k UVT. Veliteľ oddielu bol súčasne zástupcom veliteľa ÚVT. Armádna reprezentácia sa zostavovala výberom z jednotlivých rôt vojenskej telovýchovy (ďalej len RTV).⁴⁵

Nasledujúce zmeny vyplývali zo spoločenských zmien. Po 25. februári 1948 dostali udalosti v telovýchove rýchly spád. Už 27. februára 1948 predsedníctvo tzv. Ústredného akčného výboru Národnej fronty direktívne rozhodlo, že jedinou telovýchovnou organizáciou bude Sokol. Zjednotenie bolo vyhlásené 31. marca 1948.⁴⁶ Proces zjednotenia neprebíhal bez problémov. Pomalé včleňovanie najmä športových klubov do Sokola viedlo k rozhodnutiu, aby v procese zjednotenia bola využitá aj armádna telovýchova.⁴⁷ Toto rozhodnutie malo za následok, že reforma armádnej telovýchovy, ktorá vstúpila do platnosti 13. augusta 1948, predstavovala len prechodnú formu. Armádny telovýchovný zväz (ďalej len ATS) bol nahradený 1. októbra 1948 Armádnym sokolským výborom (ďalej len ASV), ktorý predstavoval najvyšší orgán v systéme riadenia armádnej telovýchovy. ASV riadil celý tzn. záujmový i pretekársky šport, združoval Armádny telocvičný klub (ďalej len ATK) a všetky VSJ. ASV sa skladal z predsedu, prvého, druhého, tretieho a štvrtého podpredsedu, tajomníka a zástupcu brannej tlače. Zastupoval vojenský šport po právnej stránke a viedol registráciu vojenských pretekárov a ich prestupy. Organizoval vojenské preteky a stretnutia oblastnej a celoarmádnej úrovne, spoluorganizoval vrcholné podujatia a súťaže medzi spojeneckými armádami alebo na tieto podujatia vysielal svojich príslušníkov. Bol spoluorganizátorom športových podujatí medzi vojenskými a občianskymi športovými družstvami, rozhodoval o uvoľňovaní svojich príslušníkov pre dôležité národné a medzinárodné športové podujatia. Do ATK, ktorý bol založený 1. októbra 1948, sa sústredila armádna reprezentácia. ATK pozostával z predsedníctva, výboru a telocvičného oddielu. Členov predsedníctva a výboru ATK menoval predseda ASV. Telocvičný oddiel sa skladal z odborov: ľahká atletika, náradový telocvik, box, sebaobrana, zápas, vzpieranie, plávanie, veslovanie, lyžovanie, horezectvo, šerm, lukostreľba, cyklistika, tenis, stolný tenis, moderný päťboj, futbal, rugby, hádzaná, basketbal, volejbal, ľadový hokej, korčuľovanie, jazdectvo, putovanie a pobyt v prírode. VSJ boli strediskom záujmového a pretekárskeho telocviku pri útvaru, respektíve vojenskej škole. VSJ združovala záujemcov a vyhľadávala talentovaných jedincov, organizovala preteky, stretnutia, súťaže medzi jednotlivcami a družstvami útvaru, alebo s miestnymi športovými klubmi VSJ vysielala svojich pretekárov na podujatia a súťaže organizovanými vyššími jednotkami.⁴⁸ Súčasťou reformy armádnej telovýchovy bol zákaz členstva a aktívnej činnosti v civilných telovýchovných jednotkách a športových kluboch.⁴⁹ VSJ riadil výbor na čele s predsedom, ktorého vymenovával ASV na návrh posádkového veliteľa, veliteľa útvaru alebo učilišťa (školy).⁵⁰

Armádna telovýchova a šport prešla v období 1945 – 1948 postupnými zmenami vo všetkých oblastiach, čo bolo dôsledkom skúseností, ktoré vojská získali počas 2. svetovej vojny. V oblasti služobnej telovýchovy sa zaviedlo povinné preskúšanie z telesnej zdatnosti. Disciplíny, ako vidno z tabuliek, mali charakter vojensko-praktických zručností a zodpovedali plne potrebám kvalitnej prípravy. Táto oblasť bola zabezpečená aj personálne. Popri

⁴⁵ VÚA-VHA Praha, f. HSOV šk. 88, Ústřední tělovýchovný oddíl, č. j. 13653/Döv.- 1946.

⁴⁶ PERÚTKA, GREXA, ref. 19, s. 77.

⁴⁷ Obrana ľudu, č. 232, 1948, s. 10.

⁴⁸ VÚA-VHA Praha, Věcný věstník č. 71, čl. 555, 1948.

⁴⁹ Tamže, č. 97, čl. 727, 1948.

⁵⁰ Tamže, č. 71, čl. 555, 1948.

systematizovaných funkciách na vyšších stupňoch velenia sa vytvoril dômyselný systém cvičiteľov. Na podporu tohto nového modelu bolo založené učilište vojenskej telovýchovy, čím sa vytvorili predpoklady aj pre ďalšie skvalitnenie celej metodiky armádnej telovýchovy. Aj v oblasti výkonnostného športu došlo k zásadným zmenám, keď športové družstvá boli zaradené do pravidelných súťaží s civilnými klubmi. Dôležité bolo najmä však vytvorenie Armádneho telocvičného klubu, ktorý koncentroval najlepších športovcov vykonávajúcich prezenčnú službu. Zavedenie dvojfázovej prípravy znamenalo, že sa Armádny telocvičný klub stal v krátkom čase najúspešnejším športovým klubom Československa.

Tabuľka č. 1

Preskúšanie pozostávalo s týchto disciplín:
<p>1. skupina (do 32 rokov)</p> <p>Prekonanie 150 m dlhej prekážkovej dráhy, plávanie v ústroji najmenej 50 m, skok do vody najmenej z výšky 3 m (priamy, alebo strmhlav), povinná skúška zo záchrany topiacich sa, dokázanie znalosti najdôležitejších chvatov zo sebaobrany praktická znalosť boxu, dokázanie znalosti jazdy na bicykli, na lyžiach a na motocykli, alebo aute.</p>
<p>2. skupina (do 38 rokov)</p> <p>Prekonanie 150 m dlhej prekážkovej dráhy, plávanie v ústroji najmenej 25 m, skok do vody najmenej z výšky 3 m, dokázanie znalosti najdôležitejších chvatov zo sebaobrany, znalosť jazdy na bicykli, na lyžiach a na motocykli, alebo aute.</p>
<p>3. skupina (do 45 rokov)</p> <p>Plávanie v ústroji najmenej 25 m, skok do vody najmenej z výšky 2 m, dokázanie znalosti najdôležitejších chvatov zo sebaobrany, dokázanie znalosti jazdy na bicykli atď.</p>
<p>4. skupina (do 50 rokov)</p> <p>Plávanie v ústroji najmenej 15 m, dokázanie znalosti najdôležitejších chvatov zo sebaobrany, dokázanie znalosti jazdy na lyžiach.</p>

Tabuľka č. 2

P.č.	Výkon	Skupina	Požiadavka	Zrážky	Body
1.	Pochod so zaťažением a puškou 10 /5/ kg v torbe	starší	10 km :	za každých 10 sekúnd nad čas: -1 hod.	50
		mladší	15 km :		3 hod.
2.	Šplh na lane bez prítazu	starší	5 m od zeme	za prítaz: -10 b za každého 0,5 m menej: -10 b	40
		mladší	6 m od zeme		40
3.	Preskok zábradlia	starší	1 m	za 1 rozbeh naviac: -4 b, za 2: -6 b, za 5: -10 b	20
		mladší	1,20 m		20
4.	Preskok vodného priekopu	starší	2 m	Ditto	20
		mladší	2,50 m		20
5.	Zlezenie steny	starší	3 m:	s každou 1 sekundou nad čas: -4 b	20
		mladší	5 sekúnd 2,20 m:		20
6.	Lávka a skok hlboký	starší	3 m nad zemou zoskok z drepu 5 m dlhý zoskok zo stola	za váhanie, pomalý a vratký prechod: -2 b	20
		mladší			20
7.	Hod granátom na cieľ		25 m:	Prešľap: -10 b	30
		mladší	30 m:		3 hody 3 hody
8.	Beh rýchly	starší	60 m:	za každú 1/5 sekundu nad čas: -5 b	50
		mladší	100 m:		10 sekúnd 14 sekúnd
9.	Beh vytrvalý	starší	2 km:	za každé 3 sekundy nad čas: -1 b	50
		mladší	3 km:		10 minút 14 minút
10.	Plávanie a skok zo steny	starší	50 m, ľubovoľný skok	za každých 5 minút menej: -5 b	60
		mladší	100 m, strmhľav		60

Vekové kategórie :
 Mladší dôstojníci do 32 rokov
 Starší dôstojníci do 38 rokov

Hodnotenie :
 Výborné 360 bodov- 100%
 Veľmi dobré 324 bodov- 90%
 Dobré 288 bodov- 80%
 Vyhovujúce 252 bodov- 70%

Tabuľka č. 3

P.č.	Výkon	Skupina	Požiadavka	Zrážky	Body
1.	Pochod so zaťažением 5 kg v torbe a puškou	I. II. III.	15 km za 2,30 hod. 10 km za 1,40 hod. 10 km za 2,00 hod.	za každých 10 sekúnd nad čas: -1 hod.	30
2.	Šplh na lane (ľubovoľne s príznakom I bez prirazu)	I. II. III.	5 m od zeme 4,5 m od zeme 4 m od zeme	za každého 0,5 m menej: -10 b	50
3.	Preskok zábradlia oporno	I. II. III.	1,20 m 1,15 m 1,10 m	Dotyk nohou = neplatný pokus, za 1 pokus naviac -5 b, za 8 pokusov naviac -10 b	20
4.	Preskok priekopu	I. II. III.	3 m 2,60 m 2,30 m	za doskok 1 nohy za medz: -10 b, za doskok oboch nôh za medz: -10 b	30
5.	Prekonanie steny	I. II. III.	2,20 m: 2,10 m: 2,00 m: 1,60 m od zeme 1,60 m od zeme 1,60 m od zeme	za každú 1 sekundu nad čas: I. sk.: -5 b II. sk.: -4 b III. sk.: -3 b	50
6.	Kladina 5 m dlhá, 12 cm široká	I. II. III.	30 m: 3 - 5 pokusov 25 m: 20 m	za zlezenie (bez zoskoku): -10 b, za zoskok pred koncom: -10 b	20
7.	a) Hod granátom na cieľ: sústredené kruhy Φ 3 a 5 m b) Hod na diaľku	I. II. III. I. II. III.	55 m 30 m	vnútorný kruh: -10 b vonkajší kruh: -5 b	30
8.	Beh rýchly	I. II. III.	100 m za 14 sekúnd 80 m za 14 sekúnd 60 m za 10 sekúnd	za každý 1 m menej: -2 b	20
9.	Beh vytrvalý	I. II. III.	3 km za 15 minút 2 km za 10 minút 1 km za 5 minút	za každých 5 sekúnd nad čas: -2b	50
10.	Plávanie	I. II. III.	100 m bez času 75 m 50 m	—	50

Vekové kategórie

- I skupina do 29 rokov
- II skupina do 39 rokov
- III skupina do 46 rokov

Hodnotenie:

- Výborné 400 bodov - 100%
- Veľmi dobré 360 bodov - 90%
- Dobré 300 bodov - 75%
- Dostatočné 240 bodov - 60%

P. BUČKA: ARMEEKÖRPERERZIEHUNG- UND SPORT IN DEN JAHREN
1945 – 1948

Armeekörpererziehung- und Sport machten 1945-1948 grundlegende Änderungen in allen Bereichen durch, was auf die gemachten Erfahrungen der Truppen während des Zweiten Weltkrieges zurückzuführen ist. In der Dienstkörpererziehung wurde Pflichtprüfung eingeführt. Disziplinen, wie aus den Tabellen ersichtlich ist, haben Charakter der militärisch-praktischen Könnerschaften gehabt und entsprachen völlig den Bedürfnissen einer guten Vorbereitung. Dieser Bereich wurde auch personell gesichert. Neben der systematisierten Stellen auf den höheren Stufen der Führung, wurde ein durchgedachtes System der Turner gebildet. Um dieses neue Model zu unterstützen, wurde die UTV errichtet, womit die Voraussetzungen für eine weitere Qualitätssteigerung geschaffen wurden. Auch im Bereich des Leitungssports kam es zu den grundlegenden Veränderungen, als die Sportmannschaften in die regelmäßige Wettbewerbe mit den Zivilklubs eingereiht wurden. Wichtig war vor allem die Tatsache, dass der Armee-Turnklub gegründet wurde, der die besten in der Armee dienenden Sportler zusammenfasste. Die Einführung einer zweiphasigen Vorbereitung bedeutete, dass der Armee-Turnklub innerhalb der kürzesten Zeit der erfolgreichste Sportklub der Tschechoslowakei wurde.